

Marijampolės kraštotyros muziejaus tekstilės kolekcija: suvalkiečių prijuostės

Danutė KATKUVIENĖ

Marijampolės kraštotyros muziejaus fonduose saugoma gausi tekstilės kolekcija. Šioje „lobių“ skrynioje daugybė rankšluosčių, lovatiesių, staltiesių, įvairių rūbų, 357 tautinės juostos ir kita. Didžioji dalis šių eksponatų datuojami XIX a. antrąja puse ir XX a. pradžia. Pastaraisiais metais tekstilės rinkinio tyrinėjimui buvo skirta nemažai dėmesio. 2005 m. atlikta muziejaus tautinių juostų kolekcijos (357 vnt.) mokslinė analizė ir išleistas katalogas „Marijampolės krašto juostos“. Šiame leidinyje sudėta 206 pačių seniausių, vertingiausių tautinių juostų fotografijos, raštų brėžiniai ir išsamūs aprašai.

2008 m. parengtas ir išleistas katalogas „Suvalkiečių prijuostės“. Prijuostė – viena puošniausių tradicinio XIX a. vidurio – XX a. pradžios moters ir merginos kostiumo dalis. Muziejaus fonduose yra saugoma 116 prijuosčių. Remiantis muziejaus GEK knygos įrašais prijuostės datuojamos XIX a. – XX a. pirmąja puse. Seniausia muziejuje esanti prijuostė (GEK Nr. 3906), išauta 1830 m. Į muziejaus fondus ją 1968 m. perdavė Navikauskienė Magdė Raulyno (Igliauka, Marijampolės sav.), 1868 m. išauta prijuostė (GEK Nr. 3905), kurią muziejui perdavė Žiurienė Adelė Antano iš Žir-

THE TEXTILE COLLECTION OF MARIJAMPOLĖ LOCAL LORE MUSEUM: APRONS FROM SUVALKIJA
APRONS FROM SUVALKIJA THE SOUTHWEST
Danutė KATKUVIENĖ

The apron is an essential part of the traditional national costume worn by Lithuania's women and young gals. Women relate the apron with decorum, the idea of tidiness and aspiration for fruitfulness. Aprons from Suvalkija are considered one of the most decorative of Lithuania's folk weavings. These include the richly coloured aprons woven using an overlay technique dating from the mid and end of the 19th century. Certain scholars of the first half of the 20th century consider such aprons as the highest achievements by village weavers. When presented at the first fine arts exhibitions in Lithuania, in 1925 in Monza Italy and in 1927 in decorative arts exhibition in Paris France, the aprons from Suvalkija won recognition raising the status of folk crafts to the level of the professional arts.

Aprons from Suvalkija stand out amid textiles from the other regions in Lithuania and their features are unlike most other woven fabrics from the villages. Collections of aprons displayed at Marijampolė Local Lore Museum were first shown during the 1910s-1920s. Most consist of aprons in an overlay weave with the lily decor. The apron assortment at the Marijampolė Local Lore Museum is a valuable collection displaying the tradition of the later half of the 19th and early 20th centuries. It is excellent material to learn about the textile characteristics from these lands. Furthermore, it may well serve to inspire the modern arts.

Katalogo pristatymo metu „Saulėračio“ galerijoje galima buvo pabandyti austi....

niškių k. Igliaukos sen. Marijampolės sav. Dar viena XIX a. prijuostė (GEK Nr. 793) išauta 1876 m. Ją į muziejaus fondus perdavė Ona Žilinskienė (Trakiškių k., Marijampolės sav.).

Tyrinėjant prijuosčių kolekciją galima būtų teigti, kad keletas prijuosčių tikriausiai išaustos dar anksčiau, tačiau muziejaus GEK knygos nėra įrašyti jų išaudimo metai, todėl kataloge jų nėra pateikta. Kaip įdomesnius šios grupės eksponatus, galima būtų paminėti prijuostę (GEK Nr. 5806), kurią nešiojo rašytoja Žemaitė J. Žymantienė. Ją surado ir muziejui perdavė 2-osios vid. mokyklos kraštotyrininkai (vad. D. Kunickienė). Ši prijuostė kaišyta lelijų žiedais, apačia papuošta kutais. Gaila, kad nėra jos išaudimo metų.

Prie dviejų prijuosčių yra išlikę prisiūti autentiški užrašai. Tai, be jokios abejonės, to žmogaus, kuris rinko eksponatus. Manoma, kad tai rašyta Vinco Šlečio ranka. Prijuostė (GEK Nr. 810) su užrašu „Magdės Bulotienės. Smalinyčia. Žiurastas austas 40m. 1929 X. Peteliškutės“ ir antroji (GEK Nr. 832) „Marės Juraitienės (Nendrinėškiai). Žiurastas pirtas jomarkė koki 7 metai. 1929 X 2. Roželinis.“ Įdomu tai, kad yra užrašytas net rašto pavadinimas. Yra žinomos tik dvi prijuosčių audėjos: M. Juraitienė (Nendrinėškiai k., Marijampolės sav.) ir K. Bindokienė. Prie visų kitų prijuosčių parašyta tik, kas perdavė eksponatą į muziejaus fondus. Visų kitų prijuosčių audėjos nėra įvardytos.

Kataloge prijuostės grupuojamos pagal audimo būdą. Išskirtos penkios grupės: kaišytinės, rinktinės, diminės, dvinytės ir siuvinėtos. Daugiausia muziejaus fonduose saugoma kaišytinių prijuosčių – net 45 vienetai. Šioms prijuostėms būdingas augalinis ornamento motyvas. Net 32 prijuostės kaišytos lelijų ornamentu. Tokios prijuostės laikomos XIX a. suvalkiečių prijuostės etalonu. Muziejaus fonduose saugoma 18 vienetų rinktinių prijuosčių. Pagal ornamento struktūrą jos skirstomos į dvi grupes:

- 1) geometrinio rašto motyvo – katpėdėlės, stulpeliai, kryželiai.
- 2) augalinio rašto motyvo – įvairūs lapeliai, žiedeliai, šakelės.

Iš Marijampolės kraštotyros muziejaus prijuosčių kolekcijos.
Kairėje – prijuostė, kurią nešiojo rašytoja Žemaitė – J. Žymantienė

Seniausia šios grupės prijuostė, saugoma fonduose, išauta 1880 metais (GEK Nr. 3904). Ją muziejui 1968 metais perdavė Petronėlė Kazakevičienė iš Naražinskių k. Igliaukos sen. Marijampolės sen. Dar viena prijuosčių grupė – diminės. Visos skersadryžės, jose per visą plotą dėstomos įvairių plokčių ir spalvų juostelės. Tokių prijuosčių muziejaus fonduose yra 24 vienetai. Į muziejaus fondus yra patekę ir 16 vienetų siuvinėtų prijuosčių. Tai juodo šilko arba pusvilnės prijuostės, siuvinėtos ryškiais vilnoniais siūlais. Augalinių ornamentų motyvas komponuojamas prijuostės apačioje. Siuvinėtos kryželio, grandinėlių dygsniais, dažniausia rankomis. Kolekcijoje yra dvi prijuostės, margintos spaudavimo būdu. Tai nebuvo labai populiari ne tik Suvalkijos regione, bet ir visoje Lietuvoje. Jų abi pusės skirtingos, taigi galima matyti keturis marginimo pavyzdžius. Jos pasiūtos iš lininio vienspalvio audinio ir skirtingų spalvų dažais spaudžiami dažniausiai įvairūs augalinio motyvo raštai.

Didžioji prijuosčių kolekcijos dalis į muziejaus fondus pateko iš aplink Marijampolę buvusių ir dar esamų kaimų. Kataloge pateikta prijuosčių kilmės vietų lentelė.

Marijampolės miestas	10
Marijampolės sen. (Marijampolės sav.)	14
Igliaukos sen. (Marijampolės sav.)	6
Liudvinavo sen. (Marijampolės sav.)	3
Sasnavos sen. (Marijampolės sav.)	19
Šunskų sen. (Marijampolės sav.)	32
Kaunas – Panemunė	3
Kazlų Rūdos sav.	6
Šakių rajono sav.	2
Vilkaviškio raj. sav.	1
Prienų rajono sav.	1
Kilmės vieta nenurodyta	6

Daugiausia prijuosčių į muziejaus fondus yra patekę iš Mokolų kaimo, Šunskų seniūnijoje – 20 vienetų. Tikslių duomenų nėra, bet manoma, kad didžiąją šių prijuosčių dalį muziejui yra perdavęs Mokolų kaime gyvenęs šio krašto šviesuolis – Vincas Šlekys (1870–1946). Jis prieš antrą pasaulinį karą važinėjo dviračiu po kaimus ir rinko įvairias senienas, besikuriančiam „Sodžiaus“ muziejui. Tarp visų surinktų daiktų buvo daug įvairios tekstilės gaminių, kurie pateko į muziejaus fondus.

Katalogą papildė senos fotografijos iš muziejaus fondų. Jose užfiksuoti XX a. ketvirtą dešimtmetį vaizdai.

Romo Linionio nuotr.

Naudota literatūra:

1. Etnografija. Metraštis 2003–2004. 2006, p.128–129.
2. Bernotienė S. Lietuvių valstiečių išieginės prijuostės XIX a. – XX a. pradžia. Lietuvos dailės muziejus. Katalogas. 2007.

